

ע"פ 834/24 - מדינת ישראל נ' פלוני

בית המשפט העליון בשבתו כבית משפט לערעורים פליליים

ע"פ 834/24

לפני: כבוד השופט יוסף אלרון
כבוד השופטת גילה כנפי-שטייניץ
כבוד השופטת רות רונן

המערערת: מדינת ישראל
נגד

המשיב: פלוני

ערעור על פסק דינו של בית המשפט המחוזי בירושלים ב-ת"פ 13919-01-23 מיום 14.12.2023 שניתן על ידי השופט א' סלע ה' באלול התשפ"ד (8.9.2024)

תאריך ישיבה: בשם המערערת: בשם המשיב: עו"ד ריאד סועאד

בשם שירות המבחן לנוער: עו"ס טלי סמואל
מתורגמנית: סוזן שושנה כהן

פסק-דין

השופט יוסף אלרון:

1. לפנינו ערעור על פסק דינו של בית המשפט המחוזי בירושלים (השופט א' סלע) ב-ת"פ 13919-01-23 מיום 14.12.2023, אשר קבע כי המשיב ביצע את המיוחס לו בכתב האישום - ידוי אבנים לעבר הרכבת הקלה בירושלים - אך נמנע מהרשעתו. בית המשפט המחוזי חייב את המשיב בביצוע 300 שעות של"צ, התחייבות כספית לאי-ביצוע העבירה במשך שנה וצו מבחן למשך שנה. ערעור המדינה נסוב על קולת העונש ועל אי-הרשעת המשיב.

עיקרי כתב האישום המתוקן

עמוד 1

2. במועד ביצוע המעשים מושא כתב האישום היה המשיב בן 16 וחצי שנים. בתמצית יתואר כי לפי כתב האישום המתוקן, ביום 31.12.2022 הגיע המשיב בשעה 23:40 ביחד עם שני אחרים לאזור תחנה של הרכבת הקלה בירושלים. באותה העת הגיעה הרכבת הקלה אל התחנה, כאשר בקרון השני בה כ-10 נוסעים. בשלב זה, המשיב ואחד האחרים יידו אל עבר הרכבת מספר אבנים ממרחק של כ-6 מטרים. האבנים פגעו בפח קרון הרכבת השני, וגרמו לקול פיצוץ חזק. כתוצאה מכך, הנוסעים נבהלו והחלו לצעוק. המשיב נעצר לאחר מרדף קצר על ידי מאבטחים. כתב האישום המתוקן ייחס למשיב ביצוע עבירה של יידוי אבן לעבר כלי תחבורה בצוותא לפי סעיפים 332א(א) ו-29(ב) לחוק העונשין, התשל"ז-1977 (להלן: החוק).

תמצית ההליכים בבית המשפט המחוזי

3. המשיב הודה בעובדות כתב האישום המתוקן במסגרת הסדר טיעון אשר לא כלל הסכמה לעניין העונש. בית המשפט המחוזי קיבל תסקיר מפורט מטעם שירות המבחן לנוער בעניינו של המשיב. שירות המבחן ציין כי המשיב עבר תהליך של נטילת אחריות, תוך שיתוף פעולה עם שירות המבחן והגיב בצורה חיובית לטיפול. בהתאם, שירות המבחן המליץ להימנע מהרשעת המשיב, תוך הטלת של"צ והתחייבות כספית משמעותית.

4. בית המשפט המחוזי ציין בפסק דינו כי מעשי המשיב לא נמצאים ברף החומרה הגבוהה, בין היתר בראי העובדה שהמדינה לא טענה שהמעשים בוצעו ממניעים אידיאולוגיים. עוד התייחס לתסקיר שירות המבחן והמלצותיו, ולכך שלמשיב אין עבר פלילי. מטעמים אלה, בית המשפט החליט לאמץ את המלצת שירות המבחן שלא להרשיע את המשיב ולהטיל עליו של"צ לפי סעיף 71א(ב) לחוק.

טענות הצדדים

5. המדינה סבורה כי חרף גילו של המשיב - 16 וחצי בעת ביצוע המעשים כאמור - העבירה שבה הורשע אינה הולמת תוצאת אי-הרשעה. נטען כי יידוי אבנים על כלי תחבורה ככלל, ובפרט על הרכבת הקלה, הפכה למעין "מכת עיר" בירושלים, כלשונה. המדינה מוסיפה ועומדת על פוטנציאל הנזק הרב שביידוי אבנים לעבר רכב המשמש להסעת הרבים, ולפגיעה המוגברת בסדר הציבורי ובמרקם החיים התקין של תושבי העיר.

עוד מציינת המדינה כי סעיף 332א(א) לחוק חוקק במסגרת תיקון לחוק העונשין (חוק העונשין (תיקון מס' 120), התשע"ה-2015 (להלן: התיקון לחוק)) במטרה להחמיר את הענישה על יידוי אבנים כלפי כלי תחבורה; כאשר המחוקק ראה לנגד עיניו את השכיחות הגוברת בתופעת יידוי האבנים ברחבי הארץ

ככלל, ובמזרח ירושלים בפרט.

6. מנגד, בא-כוח המשיב סמך את ידיו על פסק הדין של בית המשפט המחוזי. תוך שהתייחס להבחנה בין שיקולי הענישה החלים על מבוגרים לבין אלה החלים על קטינים, ולעדיפות הניתנת לאינטרס השיקום בעניינם של האחרונים. עוד טען בא-כוח המשיב כי הרשעתו תפגע משמעותית באינטרס השיקום, וזאת בהתחשב בכך שהמשיב עבר עד כה תהליך שיקום משמעותי. על כן, נטען שאין מקום להתערב בעונשו ויש לדחות את הערעור.

7. לקראת הדיון בערעור, הוגש תסקיר משלים בעניינו של המשיב. בתסקיר תואר שהמשיב ממשיך במגמת ההתקדמות בתהליך הטיפול, וזאת למרות תחושת התסכול והלחץ שהוא חש מההליך התלוי ועומד בעניינו; כמו כן, צוין כי המשיב שולב בשתי תכניות טיפול, כאשר השתתפותו באחת מהן נפסקה; וכי הוא מביע חרטה על מעשיו. לכן, שירות המבחן בא בהמלצה להותיר את עונשו של המשיב על כנו, והתרשם כי הרשעת המשיב בעבירה עלולה לפגוע במימוש תוכניותיו להשתלבות תקינה בחברה.

דיון והכרעה

8. קיים שוני מהותי בהליך הפלילי בין ענישת בגיר לענישת קטין. לאחר הרשעת נאשם בגיר, בית המשפט יגזור את עונשו בהתאם להנחיות תיקון 113 (חוק העונשין (תיקון מס' 113), התשע"ב-2012, ס"ח 102). לעומת זאת, ההסדר שעוצב בחוק בעניינם של קטינים קובע שבשלב הכרעת הדין בית המשפט מכריע תחילה אם לזכות את הקטין או לקבוע כי ביצע את העבירה (סעיף 21 לחוק הנוער (שפיטה, ענישה ודרכי טיפול), התשל"א-1971 (להלן: חוק הנוער)). אם נקבע כי הקטין ביצע את העבירה, הדין מחייב קבלת תסקיר קצין מבחן, טרם הרשעתו (סעיף 22 לחוק הנוער).

9. פער זה בין ענישת קטין לענישת בגיר מתורגם גם לסוגיית אי-הרשעת נאשם. בכל הנוגע לאי-הרשעתו של נאשם בגיר, על בית המשפט לאזן בין נסיבותיו האישיות של הנאשם לבין האינטרס הציבורי שבהרשעתו. במסגרת בחינת האינטרס הציבורי שבהרשעה, נדרש בית המשפט לבחון, בין היתר, את חומרת העבירה, את נסיבות ביצועה, וכן צרכי הרתעה והגנה על הציבור. בהקשר זה צוין לא אחת כי בעניינו של נאשם בגיר יינתן משקל עודף לטובת האינטרס הציבורי שבהרשעתו על פני התחשבות בנסיבותיו האישיות (ראו ע"פ 3596/11 פלוני נ' מדינת ישראל, פסקה 6 (26.12.2011)).

בשונה מכך, בעת הדיון באי-הרשעת נאשם קטין, נקודת האיזון משתנה, ויש ליתן משקל רב יותר לנסיבותיו האישיות - ובכלל זה גילו, הנזק הצפוי לו מהרשעתו, וסיכויי שיקומו - על פני האינטרס הציבורי שבהרשעתו (ע"פ 207/16 פלוני נ' מדינת ישראל, פסקה 12 (15.10.2017)). כמו כן,

הוראות תיקון 113 אינן חלות באופן ישיר לעניין ענישת קטין (ע"פ 4074/18 פלוני נ' מדינת ישראל, פסקה 13 (22.7.2019)), הגם "שרוחו" של התיקון תחול גם על ענישת קטינים (ע"פ 8197/22 פלוני נ' מדינת ישראל, פסקה 63 (22.11.2023)).

ואולם, כפי שבית משפט זה קבע לאורך השנים, קטינות אינה מהווה חסינות, ובמקרים המתאימים האינטרס הציבורי שבהרשעה יגבר על פני התחשבות בנסיבות האישיות של נאשם-קטין (וראו למשל ע"פ 4176/19 פלוני נ' מדינת ישראל, פסקה 11 (12.1.2020) (להלן: ענין פלוני); ע"פ 1233/20 פלוני נ' מדינת ישראל, פסקה 17 (12.8.2020) (להלן: פלוני 1233/20)). בהקשר זה, הודגש כי למרות ההפרדה בין השלב שבו בית המשפט קובע כי הקטין ביצע את המעשים המיוחסים לו, לבין שלב ההחלטה אם נכון להרשיעו בגינם, "אין לומר שנקודת המוצא צריכה להיות טיפול ללא הרשעה" (ע"פ 9262/03 פלוני נ' מדינת ישראל, נח(4) 869, 877 (2004); כן ראו פלוני 1233/20, פסקה 17).

יוצא אפוא, כי הגם ששיקול השיקום מהווה שיקול מרכזי בענישת נאשם קטין (ע"פ 6339/16 פלוני נ' מדינת ישראל, פסקה 13 (7.12.2017)), לא מדובר בשיקול הבלעדי, ויש לשקול אותו "לצד שיקולים נוספים כשיקולי גמול והרתעה" (שם, פסקה 13). לאחרונה עמדתי על כך "[ש]ככלל, ניתן לומר כי השיקולים שבית המשפט נדרש להעמיד מול עיניו הם אותם השיקולים שנבחנים לצרכי קביעת עונשו של בגיר, אולם המשקל שניתן לכל שיקול ושיקול - שונה הוא" (ע"פ 1589/23 פלוני נ' מדינת ישראל, פסקה 26 (7.8.2023)). על כן, למרות ששיקול השיקום מקבל משקל רב, לעיתים שיקולי גמול, הרתעה ומניעה יטו את הכף בגזירת העונש על קטין (ראו אליקים רובינשטיין "על הקטין במשפט" משפחה במשפט ג'-ד' 35, 60 (תשס"ט-תש"ע); להרחבה ראו ע"פ 240/16 מדינת ישראל נ' פלוני, פסקה 4 (11.1.2017) (להלן: פלוני 240/16)).

10. חשיבותם של שיקולי ההרתעה והגמול מקבלת משנה תוקף במקרים של ידוי אבנים. בית משפט זה עמד במספר מקרים על הסיכון המשמעותי הטמון בידיוי אבנים לעבר כלי רכב נוסעים, וכי הכלל בעבירות אלה - אף כאשר מדובר בקטינים - יהיה הרשעת הנאשם:

"הרי משליך האבן אינו יודע מה תהא תוצאת מעשהו, האם תפגע האבן בפח הרכב ותטיל אימה בלא נזק פיסי לאדם, למצער, או האם תיפול על הכביש ולא תגרום נזק, או שמא תחדור בעד השמשה ותקפח חיים או תפגע קשות. לכן אין מנוס לשוב ולהטעים, כי הכלל הוא הרשעה והחריגים יהיו מעטים ונדירים" (ע"פ 4080/06 פלוני נ' מדינת ישראל, פסקה ד' (10.01.2007); ראו גם ע"פ 3596/11 פלוני נ' מדינת ישראל (26.12.2011)).

החשיבות שבהטלת עונש מרתיע בעבירות מסוג זה, אף כאשר מדובר בקטינים, מתחזקת מכך שעבירות אלה מבוצעות לעיתים קרובות דווקא על ידי קטינים (פלוני 240/16, פסקה 5). כמו כן, שעה שמדובר בידיוי אבנים לעבר כלי תחבורה ציבורית שמטבעו מכיל כמות גדולה של אנשים, פוטנציאל

הנזק מתגבר עוד יותר, באופן המחייב תגובה עונשית הולמת (ע"פ 7993/10 פלוני נ' מדינת ישראל, פסקה 14 (22.7.2013)).

עולה כי עבירות מסוג זה מחייבות שליחה של מסר ברור וחד-משמעי ביחס לסלידה החברתית והסיכון הנשקף מהן (ע"פ 8114/22 מדינת ישראל נ' ראזם, פסקה 17 (30.1.2023) (להלן: ענין ראזם)). המסר בהחלטה להרשיע את המשיב במעשיו אינו מסתכם רק בדו-השיח בין בית המשפט לנאשם (פלוני 240/16, פסקה 3), אלא שהוא משרת אינטרס ציבורי רחב יותר, של הידברות בין בית המשפט לחברה הישראלית ככלל. למול תופעת האלימות הגואה, על בית משפט זה להדגיש בפני הציבור הרחב ושומר החוק כי מעשי אלימות, ובפרט כאלה הטומנים בחובם סיכון פוטנציאלי משמעותי, ואשר מבוצעים כלפי עוברי אורח תמימים, יובילו לגינוי שאינו משתמע לשתי פנים מצד בית המשפט (ענין ראזם, פסקה 17). מסר זה הוא הכרחי, בוודאי בתקופה של אלימות גואה, כדי לחזק את תחושת הביטחון האישי של הציבור ולשמר את אמונו ברשויות אכיפת החוק ובמוסדות השלטון (על חשיבות השמירה על תחושת הביטחון האישי כשיקול בענישה ראוי, בין היתר, ע"פ 4921/11 דלאשה נ' מדינת ישראל, פסקה 20 (9.7.2012)).

11. אמנם, קיימים מקרים שבהם יהיה ראוי להימנע מהרשעת קטין שביצע עבירות אלה (ראו ע"פ 6919/17 מדינת ישראל נ' פלוני, פסקה 3 (2.1.2018) (להלן: פלוני 6919/17); ע"פ 2274/19 מדינת ישראל נ' פלוני (20.11.2019)). אולם, אף במקרים אלה בית המשפט הדגיש כי הכרעתו מהווה "יוצא מן הכלל" (פלוני 6919/17, פסקה 3), המבוסס על נסיבות אישיות קיצוניות או הליך שיקום יוצא דופן (שם, פסקה 3; רע"פ 1218/21 פלוני נ' מדינת ישראל (7.12.2021)).

12. על החומרה המיוחסת לעבירות יידוי אבנים ניתן ללמוד אף מעמדת המחוקק כפי שזו הובעה במסגרת התיקון לחוק. במסגרת התיקון נחקק סעיף 332א המפחית את היסוד הנפשי הנדרש לצורך הרשעה בעבירה (ענין פלוני, פסקה 13). בהקשר זה, יצוין כי תופעת יידוי האבנים בירושלים ככלל, ויידוי האבנים לעבר הרכבת הקלה בפרט, עמדו לנגד עיני המחוקק בעת התיקון:

חברת הכנסת רויטל סויד: "יש לנו מכת מדינה. אין מה לעשות. אנחנו רואים מה קורה ברכבת הקלה, אנחנו רואים מה קורה עם רכבים, ובוא נשאל את אדל ביטון, זכרה לברכה, איך היא מרגישה היום בגלל אבן שנזרקה עליה בזמן נסיעה, והילדה החמודה שחזרה מחוג למחוננים, ילדה בת תשע או עשר, עם אביה ברכב, ומה מצבה כיום. זאת אומרת, אנחנו יודעים היום שאבן, בניגוד למה שהיה לפני הרבה מאוד שנים, היא כלי נשק לכל דבר ברמת תוצאת הפגיעה של מה שקורה." (פרוטוקול מספר 24 משיבת ועדת חוק, חוקה ומשפט בכנסת העשרים (15.7.2015)).

וכן במקום אחר:

נורית בלובשטיין: "אני אתן דוגמה למה 332א החדש יהלום את העובדות שבמציאות. לדוגמה, אם תהיה לנו סיטואציה שבגיר או קטין מיידה אבן לעבר הרכבת הקלה, והוא לא מיידה את זה דווקא לנהג הקטר או לחלון פתוח שמציץ ממנו אדם, הוא זורק את זה במהלך הנסיעה לעבר החלק התחתון בין הגלגלים לחלונות. והסיכון שכתוצאה מזה ייפגע נוסע ויסוכנו חייו הוא פחות קונקרטי. אבל לעומת זאת, בסעיף הזה בהחלט יש משהו כמו שכתוב ב-332א החדש, שזה יגרום לבהלה, לפאניקה בקרב האנשים..." (שם, בעמוד 13; להרחבה ראו פלוני 240/16, פסקה 5).

13. ומן הכלל אל הפרט, לא מצאתי כי במקרה דנן מתקיימות נסיבות חריגות אשר יצדיקו את אי-הרשעת המשיב. לעניין אינטרס השיקום, נראה כי בשלב שבו מצוי המשיב בתהליך השיקום, ההתחשבות בשיקומו קיבלה ביטוי ממצה, ואף מופלג, בעצם ההימנעות מהטלת מאסר בפועל.

בהקשר זה, אין בידי לקבל את טענת המשיב שלפיה הרשעתו תפגע דרמטית בתהליך השיקום שלו. ככלל, קיים קושי בטענה כי קביעה שיפוטית בדבר הרשעה תאיין את התהליך השיקומי. ככל שמדובר בתהליך שיקומי מעמיק ומשמעותי, יש להניח כי יהיה בו כדי לגלות עמידות ביחס להכרעות שיפוטיות, לרבות הרשעה (וראו ע"פ 3069/22 מדינת ישראל נ' פלוני, פסקה 15 (20.12.2022)). ראוי לשוב ולהדגיש כי תהליך השיקום מיטיב בראש ובראשונה עם המשיב עצמו, ואין לי אלא לקוות כי הוא ידבוק בו.

14. בראי האמור, אציע כי נקבל את ערעור המדינה ונורה על הרשעת המשיב.

15. באשר למידת העונש, לאור עמדת המדינה שלפיה מרכז הכובד בערעור מופנה כלפי סוגיית ההרשעה, ובהתחשב בהלכה שלפיה ערכאת הערעור אינה ממצה את הדין עם הנאשם, איני רואה כי יש לשנות מיתר רכיבי העונש שאותם קבע בית המשפט קמא (פלוני 240/16, פסקה 6; ע"פ 577/22 מדינת ישראל נ' אוחנינה, פסקה 13 (6.3.2022)).

16. סוף דבר, אציע לחברותיי לקבל את הערעור, במובן זה שהמשיב יורשע בעבירה שיוחסה לו וכי ההוראות שניתנו בבית המשפט קמא יהוו את גזר דינו של המשיב.

יוסף אלרון
שופט

השופטת גילה כנפי-שטייניץ:
אני מסכימה.

גילה כנפי-שטייניץ
שופטת

השופטת רות רונן:
אני מסכימה.

רות רונן
שופטת

הוחלט כאמור בפסק דינו של השופט יוסף אלרון.

ניתן היום, ז' אלול תשפ"ד (10 ספטמבר 2024).

רות רונן
שופטת

גילה כנפי-שטייניץ
שופטת

יוסף אלרון
שופט